

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Guatemala 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna förekommer i Guatemala. Återverkningarna av den 36 år långa interna väpnade konflikten har genererat ett synnerligen våldsamt och rättsosäkert samhälle. Staten saknar kapacitet att på ett effektivt sätt bekämpa och beivra den ökande brottsligheten i landet. Kränkningar av mänskliga rättigheter där poliser är inblandade förekommer och innefattar bland annat mord, tortyr, kidnappningar, människohandel, godtyckliga arresteringar och misshandel. Flera fall av hot, attacker och mord riktade mot försvarare av mänskliga rättigheter, domare, åklagare och journalister har registrerats under året. Förutom det brutala våldet är straffrihet och korruption djupgående problem. Nödvändiga genomgripande reformer av polis- och åklagarmyndigheterna lyser alltjämt med sin frånvaro. Dödsstraff finns som påföljd i straffskalan men har inte verkställts sedan år 2000. Landets fängelser präglas av överbeläggning, bristande sanitära förhållandet och kriminalitet.

Existensen av parallella illegala maktstrukturer och deras inflytande i statsapparaten underminerar regeringens försök att förbättra situationen för de mänskliga rättigheterna. Dessa strukturer består av olika nätverk av tjänstemän, affärsmän, brottslingar, medlemmar i ungdomsgång och delar av polisen, militären och de privata säkerhetsstyrkorna. Den internationella kommissionen mot straffrihet i Guatemala, CICIG, har sedan september 2007 bistått landets nationella myndigheter för att söka minska den utbredda straffriheten i landet. På förslag av Guatemalas regering förlängdes CICIG:s mandat i december 2010 och sträcker sig nu fram till september 2013.

Situationen gällande ekonomiska och sociala rättigheter samt enskilda gruppers rättigheter har sett få framsteg under det senaste året. Till stor del beror detta

på minimala statliga resurser och ojämna anslagsfördelning av de begränsade medlen. Inkomstklyftorna i Guatemala är bland de största i världen och fattigdomsminskningen har varit obetydlig de senaste åren. Speciellt utsatta är urfolk, kvinnor och barn på landsbygden. Diskrimineringen mot urfolkarna är strukturell, och fredsavtalet från år 1995 rörande urfolkens rättigheter är det avtal som i minst utsträckning har genomförts. Våld mot kvinnor är vanligt förekommande och de senaste årens ökning av kvinnomord är en mycket allvarlig negativ utveckling. Den kroniska undernäringen bland barn under fem år är omfattande och tillgången till hälsovård och utbildning för stora delar av befolkningen är begränsad. Diskriminering mot HBT-personer förekommer liksom hatbrott. Guatemala tar emot ett fåtal flyktingansökningar och enstaka personer beviljas asyl av flyktingskäl. Personer med funktionsnedsättning har begränsat tillträde till utbildning, arbete och social service.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Följande konventioner har ratificerats under nedan angivna år:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, 1992, samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt, 2000.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*, 1988.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*, 1983.
- Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, 1982.
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*, 1990, samt det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr, 2008.
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)*, 1990, samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter, 2002, respektive om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi, 2002.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, 2009.

- Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees*, 1983, samt det tillhörande protokollet, 1983.
- Den amerikanska konventionen om mänskliga rättigheter med tilläggsprotokoll, 1978.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden undertecknades 2007 men har ännu inte ratificerats. Guatemala har inte undertecknat det andra tilläggsprotokollet till ICCPR om avskaffandet av dödsstraffet, tilläggsprotokollet till CEDAW om enskild klagorätt eller Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (ICC).

Landet har för närvarande en rapport utestående gällande ICESCR.

Guatemala har sedan 2001 en stående inbjudan till FN:s specialrapportörer för mänskliga rättigheter att besöka landet, och under 2010 har två besök genomförts: FN:s specialrapportör för rätten till bästa uppnåeliga hälsa i maj 2010 och FN:s specialrapportör för urfolk i juni 2010. För slutsatser, se respektive rubrik nedan.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

De frekventa kränkningarna av rätten till liv utgör ett omfattande problem i Guatemala. Den allmänna kriminaliteten är mycket utbredd och statens oförmåga att skydda medborgarna är uppenbar. Enligt officiell statistik mördades 6 498 personer år 2009, och med en mordfrekvens som enligt UNDP uppgår till 48 mord per 100 000 invånare är Guatemala ett av de mest våldsamma länderna i världen där ingen väpnad konflikt pågår.

Mordfrekvensen är dubbelt så hög bland ungdomar. Under 2010 mördades 4960 personer i Guatemala, vilket var 538 personer färre än föregående år. Regeringen saknar en heltäckande strategi för att minska det utbredda våldet.

Det förekommer anmälningar om tortyr av frihetsberövade gängmedlemmar samt fall där enskilda poliser misstänks vara inblandade i mord. De flesta fallen blir aldrig utredda. En nationell lag för att implementera konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning samt det fakultativa protokollet antogs av kongressen i november 2010.

Landets rättsvårdande myndigheter är svaga, präglade av korruption och har ofta bristande geografisk täckning. Det förekommer frekvent att människor tar lagen i egna händer och antalet lynchningar har ökat kraftigt under de senaste åren. Under 2009 rapporterades 144 lynchningar, som resulterade i 49 dödsfall

och mer än 200 skadade. Under 2010 har det till och med november månad rapporterats drygt 170 lynchningar, varav 42 med dödlig utgång. Även om fenomenet alltså är vanligast på landsbygden har det också förekommit enstaka fall av lynchningar i städerna under 2010.

Mord, våldtäkter och fall av misshandel förekommer på landets anstalter. Utbredd korruption och resursbrister inom myndigheterna har gjort att många interner har tillgång till vapen och kommunikationsutrustning, och kan bedriva brottslig aktivitet inifrån fängelserna.

Parallella strukturer misstänks operera inom den nationella civila polisen, ibland med kopplingar till den organiserade brottsligheten.

4. Dödsstraff

Dödsstraff finns som straffpåföljd i Guatemala och dess användning är reglerad i landets författning. Dödsstraff kan utdömas för mord, försvinnanden, kidnappning och våldtäkt. Ingen avrättning har skett sedan år 2000. Ett antal dödsdömda fångar har fått sina dödsstraff konverterade till långa fängelsestraff under de senaste åren, men drygt 10 personer väntar fortfarande på verkställighet av sina dödsdomar. En person har dömts till döden under 2010.

År 2000 avskaffades den tidigare möjligheten för dödsdömda att beviljas nåd. Den Interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter meddelade två domar under 2005 som i praktiken innebär att verkställighet av dödsstraff i Guatemala inte är förenlig med den interamerikanska konventionen om mänskliga rättigheter, så länge möjlighet till nåd saknas, vilket har medfört att de dödsdömda befinner sig i ett juridiskt vakuum.

Kongressen har vid två tillfällen (februari 2008 och oktober 2010) röstat igenom ett lagförslag om att ge presidenten möjlighet att besluta om dödsdömdas nåd med det övergripande syftet att återinföra verkställigheten av dödsstraff i landet. Emellertid har president Álvaro Colom vid båda tillfällena lagt sitt veto mot kongressens beslut. Det finns politiska partier som försöker göra frågan av återinförandet av verkställighet av dödsstraff till en valfråga inför valen i september 2011.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Den guatemalanska lagstiftningen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Beslut från domare eller åklagare krävs för anhållande, såvida inte en person tas på bar gärning under pågående brott. Enligt gällande bestämmelser ska grunderna för ett frihetsberövande presenteras för en domare inom sex

timmar, och domaren ska inom 24 timmar besluta huruvida häktning ska ske. I praktiken sker det dock frekvent att de i lag stipulerande tidsfristerna överträds.

Under de senaste åren har polisens tillgång till domare utanför kontorstid ökat genom införandet av ett system med så kallade jourdomare, vilket anses ha minskat antalet godtyckliga arresteringar något. Reformen anses även ha minskat antalet övergrepp mot de intagna på polisstationerna. Verksamheten hämmas dock av bristen på domare samt det faktum att nationell täckning alltfjämt saknas.

Trovärdiga uppgifter visar att poliser har varit inblandade i fall av godtyckliga frihetsberövanden av gängmedlemmar, och det har förekommit att poliser har planterat droger på ungdomar för att sedan gripa dem för droginnehav.

Det förekommer att personer kidnappas mot lösensumma. Majoriteten av dessa brott drabbar resursstarka familjer i huvudstaden. Många av dessa brott anmäls aldrig, utan privata förhandlare anlitas. I många fall misstänks aktiva eller f.d. poliser och militärer vara inblandade i dessa brott.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Guatemalas rättsväsende karakteriseras av bristande resurser, ineffektivitet och korruption vilket sammantaget allvarligt begränsar de rättsvärdande myndigheternas möjlighet till effektiv lagföring av brott. Högsta domstolen, åklagarämbetet och konstitutionsdomstolen uppvisar samtliga en viss grad av politisering.

En oroväckande utveckling är den frekventa förekomsten av hot, attacker och mord riktade mot tjänstemän inom rättsväsendet, såsom domare och åklagare samt deras familjemedlemmar. Organiserad brottslighet samt inflytelserika grupper som gynnas av den utbredda straffriheten misstänks ofta ligga bakom dessa attacker. En särskild enhet inom åklagarämbetet har tillsatts för att utreda denna typ av brott, men bristande resurser urholkar dess kapacitet att agera.

Ombudsmannen för mänskliga rättigheter tar årligen emot ett stort antal anmälningar om övergrepp av de mänskliga rättigheterna. Ombudsmannens funktion hämmas dock av resursbrister samt av en ökande grad av politisering, vilket bland annat har uppmärksamats av FN:s kommitté för barnets rättigheter.

Satsningar på att öka domstolsväsendets geografiska täckning har gjorts under de senaste åren, bland annat genom öppnandet av ett antal nya domstolar på landsbygden. Antalet domstolar är dock alltfjämt otillräckligt och stora delar av landsbygdsbefolkningen, inte minst den icke-spansktalande delen av

urbefolkningen har bristande eller obefintlig tillgång till det offentliga rättssystemet.

En ny lag om ökad tillgång till offentlig information godkändes i september 2008 och ett system för ökad transparens vid offentlig upphandling har införts. Genomförandet av den nya lagen går dock långsamt. *Transparency International's* (TI) korruptionsindex år 2010 placerar Guatemala på plats 91 av 178 länder.

Poliskåren (*Policía Nacional Civil*) har drygt 20 000 medlemmar, vilket enligt FN motsvarar omkring hälften av vad en polisstyrka i ett land av Guatemalas storlek borde ha. Allvarliga resursbrister, täta chefsbyten, låga löner, otillräcklig utbildning och låg status förklarar polisens påtagliga institutionella svaghet. Det förekommer att poliser gör sig skyldiga till grova brott, och under de senaste åren har ett stort antal poliser avskedats på grund av bland annat korruption, maktmissbruk och inblandning i grova brott. Det förekommer ofta att militärer deltar vid polispatrullering, även i huvudstaden. Regeringen har meddelat avsikten att genomföra en genomgripande reform av polisen, och en av de mest prominenta försvararna av mänskliga rättigheter, Helen Mack, har utsetts att leda arbetet.

Förhållandena i landets fängelser präglas av hög överbeläggning, dåliga sanitära förhållanden, omfattande förekomst av vapen och narkotika, brist på utbildad personal och avsaknad av rehabiliteringsprogram. Häktade blandas ofta med interner. I november 2010 var 11 100 personer frihetsberövade, varav 750 kvinnor. Landets 22 fängelser har en sammanlagd kapacitet för 6 700 personer. Av det totala antalet frihetsberövade hade endast 4 800 fått en fällande dom, vilket innebär att andelen häktade av den totala fängelsebefolkningen uppgick till omkring 60 procent. I november 2010 befann sig knappt 400 minderåriga frihetsberövade i landets tre ungdomsfängelser. Det finns en nationell fängelselagstiftning, men implementeringen och efterlevnaden hämmas av korruption och resursbrister. Fängelsesystemet är i ett akut behov av genomgripande reformer.

7. Strafffrihet

Under de senaste två åren har de fyra första fallen i Guatemalas historia som handlar om övergrepp begångna under den interna väpnade konflikten 1960-1996 lett till fällande domar i nationella domstolar. I augusti 2009 dömdes en före detta paramilitär till 150 års fängelse för sex fall av påtvingade försvinnanden i byn Choatalum mellan åren 1982-1984, i december samma år dömdes en före detta militär och tre före detta paramilitärer till 53 års fängelse för åtta fall av påtvingade försvinnanden i byn El Jute år 1981. I oktober 2010 dömdes två före detta poliser för det påtvingade försvinnandet av studentledaren Edgar Fernando García i februari 1984 och i november 2010

dömdes sex före detta paramilitärer till 720 års fängelse vardera för massakern i byn Rio Negro år 1981, då 143 personer avrättades utomrättsligt.

Den 25 maj 2010 meddelade den *Interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter genom* domslut att Guatemala befanns skyldigt till övergrepp av kroppslig integritet av borgmästaren i byn San Martín Jilotepeque i departementet Chimaltenango, i samband med att denne försvann år 1981. Domstolen ålade den guatemalanska staten att bland annat genomföra en grundlig utredning kring omständigheterna till försvinnandet samt betala skadestånd till de efterlevande anhöriga.

Utredningar av brott begångna under den interna väpnade konflikten går generellt mycket långsamt och ansträngningarna att lagföra misstänkta förövare på högre nivå har haft begränsade framgångar. Utredningarna försvåras alltjämt av försvarsministeriets ovilja att lämna ut information om militära aktiviteter under den interna konflikten med hänvisning till sekretesskydd.

Den aktuella strafffriheten uppgår till omkring 98 procent för brott generellt, och till drygt 98 procent när det gäller mord. Rädsla för att anmäla och vittna, bristande utredningsresurser, korruption och motstånd från parallella illegala maktstrukturer bidrar till att vidmakthålla den höga strafffrihetsnivån i landet. En del av de mord som sker misstänks utföras av parallella illegala strukturer bestående av bland annat olika nätverk av tjänstemän, representanter från den privata sektorn, medlemmar i ungdomsgång samt delar av polisen, militären och de privata säkerhetsstyrkorna. Dessa grupper influerar inom rättsväsendet bidrar även till att försvåra utredningar och lagföring av brott.

Mot bakgrund de statliga institutionernas oförmåga att på egen hand reducera de höga nivåerna av strafffriheten bad Guatemalas regering år 2006 FN:s generalsekreterare om hjälp med att etablera en internationell kommission mot straffrihet i Guatemala, CICIG. Kommissionens uppdrag är att bekämpa strafffriheten genom att utreda illegala grupper och hemliga säkerhetsstyrkors förekomst, struktur och modus operandi i landet samt bistå de nationella myndigheterna med att ta fall till domstolsprövning. CICIG bistår den nationella polisen och åklagarmyndigheten med bevisupptagning och rättsutredningar med hjälp av internationell juridisk och teknisk expertis. Det ingår även i kommissionens mandat att rekommendera och assistera vid utarbetandet av nödvändiga legala reformer. CICIG är en internationell kommission som utan att vara en del av FN-systemet är direkt underställd FN:s generalsekreterare. Kommissionären Carlos Castresana avgick under 2010. Arbetet ledes sedan i augusti 2010 av Francisco Dall-Anese, f.d. riksåklagare i Costa Rica. Kommissionen finansieras helt av internationella givare. CICIG:s arbete inleddes i september 2007 och dess nuvarande mandat sträcker sig till september 2011. CICIG:s arbete inleddes i september 2007, och

på förslag av Guatemalas regering förlängdes dess mandat i december 2010 och sträcker sig nu fram till september 2013.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Yttrande- och mediefriheten föreskrivs i landets författning. Det förekommer ingen statlig censur av medier, men få tidningar och tv-stationer är helt oberoende från politiska eller ekonomiska intressen. Enskilda organisationer bedömer dock att den största faran för pressfriheten i landet är den ökade självcensuren. Olika maktstrukturers allt större inflytande över vad som publiceras får bland annat till följd att journalister på grund av rädsla för repressalier inte vågar skriva om känsliga ämnen, såsom korruption, ekonomisk brottslighet eller den narkotikarelaterade organiserade brottsligheten.

Under 2010 skedde närmare 40 attacker riktade mot journalister och deras arbetsplatser som innefattade bland annat dödshot och inbrott samt enstaka fall av mordförsök samt ett mord. Ombudsmannen för mänskliga rättigheter mottog 42 anmälningar om attacker mot journalister under 2009, varav tre mord. Trots att en särskild enhet inom åklagarämbetet tillsatts för denna typ av brott blir endast ett fåtal fall föremål för rättslig prövning. Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex rankar Guatemala på plats 77 av 178 länder.

Flera hot, attacker och mord riktade mot fackföreningsledare och bondeledare på landsbygden har förekommit under året. Under 2009 mördades drygt 10 fackföreningsföreträdare, och under 2010 har det skett en ökning av mord riktade mot denna grupp. Särskilt utsatta under 2010 var företrädare för hälso- och sjukvårdsfacket *Sindicato de Trabajadores de Salud de Guatemala (SNTSG)*.

Religionsfriheten föreskrivs i landets författning och respekteras i allmänhet. Urfolken har dock alltjämt begränsad tillgång till vissa kultplatser.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

I Guatemala råder politisk pluralism med flerpartisystem. Landet är en republik och presidenten är stats- och regeringschef samt överbefälhavare. Presidenten utses i allmänna val för en fyraårsperiod och kan inte väljas om. Regeringen utses och avsätts av presidenten. Den lagstiftande makten ligger hos parlamentet som utses på fyra år i allmänna val.

En rad interna och strukturella faktorer motverkar i praktiken ett väl fungerande partisystem och brett deltagande i den politiska processen. Partierna i Guatemala saknar ofta interndemokrati, har kort livslängd och uppvisar en mycket svag ideologisk förankring. Partierna tenderar även att försvagas betydligt i oppositionsställning, bland annat på grund av bristande förankring hos befolkningen och avsaknad av långsiktiga strategier.

Under hösten 2007 genomfördes presidentval, parlamentsval och borgmästarval. Valdeltagandet i parlaments- och kommunalvalet 2007 (61 procent) var något högre än vid valen 2003. President Álvaro Colom (UNE) vann valet med omkring 53 procent av rösterna och inledde sin fyraåriga mandatperiod i januari 2008. Valperioden 2007 präglades av ett omfattande och brutalt våld som inkluderade flera fall av mord på politiker, partifunktionärer och deras familjemedlemmar. Eftersom få av morden utreddes kan det inte med säkerhet fastställas att det handlade om politiska mord.

Rösträttsåldern är 18 år och militärer får inte rösta. För att kunna rösta krävs registrering i röstlängden, vilket är frivilligt. Andelen urfolk, kvinnor och unga som är registrerade i röstlängden är generellt lägre än genomsnittet. Dessa gruppers valdeltagande är även lägre än genomsnittet. Inför valen 2007 genomfördes en reform som bland annat innebar en ökning av antalet vallokaler (från 8 200 vid valen 2003 till 13 800 vid valen 2007), med fokus på landsbygden, vilket sannolikt bidrog till att höja valdeltagandet där. Valdomstolen är en oberoende myndighet med uppgift att organisera valen samt övervaka vallagens efterlevnad. Domstolens möjligheter att straffsanktionera politiska partier som bryter mot vallagens bestämmelser är dock i praktiken begränsade, vilket bidrar till att många partier underlåter att respektera tidsfrister för valkampanjer samt bestämmelser om högsta tillåtna belopp att spendera på valkampanjer.

Kvinnors valdeltagande är lägre än mäns. I valet 2007 var valdeltagandet för män 57,2 procent och för kvinnor 42,8 procent. Detta beror delvis på att många kvinnor inte är registrerade i röstlängden, vilket i sin tur beror på att många kvinnor framför allt på landsbygden saknar identitetshandlingar, vilket krävs för rösträttsregistrering. Valresultaten 2007 innebar att antalet kvinnliga kongressledamöter ökade från 14 (9 procent) till 20 (13 procent) av kongressens totalt 158 ledamöter. Andelen kvinnliga borgmästare minskade från 8 till 6 av landets totalt 333 borgmästare, varav endast en kvinna som tillhörde någon av urfolksgrupperna. FN:s kvinnodiskrimineringskommitté har uttryckt oro över den låga andelen kvinnor i folkvalda politiska organ samt i den offentliga förvaltningen. Politiska partier visar generellt liten medvetenhet om och intresse för att främja kvinnors politiska representation.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Guatemala har ratificerat samtliga av ILO:s (*International Labour Organization*) åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter:

- Förbud mot tvångsarbete (konventionerna nummer 29 och 105)
- Förbud mot barnarbete (konventionerna nummer 138 och 182)
- Icke-diskriminering i arbetslivet (konventionerna nummer 100 och 111)
- Föreningsfrihet och förhandlingsrätt (konventionerna nummer 87 och 98)

Konventionernas implementering i den nationella arbetslagstiftningen går långsamt, bland annat på grund av arbetsministeriets och arbetsdomstolarnas bristande resurser samt fackföreningarnas svaga ställning (organiseringsgraden är omkring 8 procent i den formella sektorn).

Barnarbete är förbjudet för barn under 14 år utan skriftligt medgivande från föräldrar eller arbetsministeriet. I praktiken efterlevs inte dessa regler, och omkring en halv miljon barn under 14 år uppskattas arbeta. Den största andelen barn arbetar på landsbygden inom jordbrukssektorn, bland annat inom kaffe-, socker- och majsproduktion. Många barn arbetar även inom den informella sektorn i städerna, bland annat som försäljare, skoputsare eller som hemhjälp.

CAFTA, frihandelsavtalet mellan Centralamerika och USA som för Guatemalas del trädde i kraft i juli 2006, ställer krav på tillämpning av vissa arbetsrättsregler. CAFTA-kommittén mottog under 2010 en anmälan om att Guatemala bryter mot de i avtalet stipulerade bestämmelserna om arbetsrätt.

Det är vanligt att privata arbetsgivare (främst inom *maquila*-industrin och jordbrukssektorn), genom hot, våld och avskedanden försöker förhindra fackföreningsaktiviteter. Under 2009 rapporterade en organisation för mänskliga rättigheter om 120 attacker mot fackföreningsrepresentanter. Den höga förekomsten av hot, trakasserier och mord har fortsatt under 2010.

Den lagstadgade minimilönen, som uppgår till 57 quetzales om dagen (motsvarande omkring 53 SEK), räcker inte för att täcka kostnaden för en basvarukorg, vars kostnad 2010 beräknas uppgå till 70 quetzales om dagen. Det förekommer att arbetsgivare inom jordbrukssektorn (som står för mer än 30 procent av arbetskraften) betalar långt under den lagstadgade minimilönen. Vissa av dessa brott beivras av arbetsdomstolarna, men utdömda kompensationsåtgärder genomförs sällan. Omkring 70 procent av arbetskraften är verksam inom den informella ekonomin, vilket gör officiella arbetslöshetssiffror närmast irrelevanta.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Resurstilldelningen till den offentliga hälsovården i Guatemala är bland de lägsta i världen. Hälsoministeriets tilldelade budget uppgick till endast 1,1

procent av BNP år 2010 medan statens totala utgifter för offentlig hälso- och sjukvård uppgick till 2,1 procent av BNP. Även om vissa hälsoreformer har inneburit något ökad täckningsgrad saknar fortfarande omkring hälften av befolkningen tillgång till sjukvård, och ofta saknas kompetent personal och grundläggande mediciner på läkarstationer ute i landet. Exempelvis finns i genomsnitt en läkare per 384 invånare i huvudstadsdepartementet medan motsvarande siffror för det rurala departementet Quiché är en läkare per 12 000 invånare. År 2010 hade 17 procent av befolkningen tillgång till den offentliga hälsoförsäkringen (*IGSS*). För urfolken är andelen betydligt lägre, och den geografiska täckningen är långt ifrån fullständig.

Av de latinamerikanska länderna uppvisar endast Haiti och Bolivia sämre generella hälsoindikatorer än Guatemala. Medellivslängden uppgick 2010 till 70,8 år (68 år för män och 74 för kvinnor), och urfolken har i genomsnitt 13 år lägre medellivslängd än övriga befolkningsgrupper. Spädbarnsdödligheten uppgår till 34 per 1000 levande födda och för urfolk överstiger denna siffra 40 per 1000 levande födda (i vissa regioner upp till 70 per levande 1000 födda).

Enligt FN:s utvecklingsprogram, UNDP:s, beräkningar är 43 procent av landets alla barn under fem år kroniskt undernärda, vilket är den högsta andelen i Latinamerika, och en av de högsta i världen. För urfolken överstiger den kroniska undernäringen för barn under fem år 60 procent. I vissa områden på landsbygden är upp till 80 procent av alla barn under fem år av kroniskt undernärda. Undernäringens ekonomiska samhällskostnader beräknas uppgå till omkring 11 procent av landets BNP.

Andelen HIV-smittade personer i åldersgruppen 15-49 år uppgick enligt UNAIDS till 0,78 procent år 2010. Liksom i stora delar av världen pågår i Guatemala en feminisering av HIV/Aids. Regeringen har utarbetat en nationell plan för förebyggande av HIV/Aids (*Programa Nacional de Sida*). Implementeringen är dock långsam, främst på grund av bristande resurser.

I maj 2010 genomfördes ett officiellt besök av FN:s specialrapportör för rätten till bästa uppnåeliga hälsa, Anand Grover. I slutsatserna från besöket underströk Grover urfolkens systematiska exkludering, marginalisering och diskrimination som stora utmaningar för landets hälsosystem, där urfolkskvinnor är den mest utsatta gruppen. Urfolkens möjligheter att åtnjuta hälsovård på det egna språket är mycket begränsade och urfolk råkar ofta ut för bristande förståelse för kulturella skillnader. I rekommendationerna omnämns att Guatemala är i stort behov av en nationell integrerad långsiktig hälsoplan. En nyligen skapad enhet inom Hälsoministeriet som är specialiserad på hälsokontakter med urfolk är ett positivt steg under 2010.

12. Rätten till utbildning

Guatemalas lagstiftning föreskriver utbildning för samtliga barn, och sedan 2009 föreskrivs statens skyldighet att erbjuda kostnadsfri primär och sekundärutbildning. I de kommuner med hög andel urfolk är staten skyldig att erbjuda tvåspråkig undervisning. Nivån på de statliga utgifterna till utbildningssektorn har ökat från 1,7 procent av BNP 1995 till 2,6 procent 2010, men är alltså lägst i Centralamerika och bland de lägsta i Latinamerika.

Enligt uppgifter från utbildningsministeriet har andelen som påbörjar primärundervisning (7-12 år) ökat från 86 till 98 procent mellan 2001 och 2010. Andelen som påbörjar sekundärundervisning (13-15 år) har under samma tidsperiod ökat från 29 till 40 procent. När det gäller tertiärutbildning har andelen ökat från 16 till 20 procent mellan åren 2001 och 2010. Andelen som fullföljer och avslutar påbörjad primärundervisning uppgår till drygt 80 procent, sekundärundervisning 67 procent och tertiärundervisning 76 procent. När det gäller departementen med störst andel urfolk fullföljer mindre än hälften av eleverna primärundervisningen. Det genomsnittliga antalet skolår för barn mellan 7-17 år är 4,5 år (för urfolksbarn 3,7 år), och i de kommuner som har högst andel urfolk går flickor i genomsnitt endast omkring två år i skolan. FN:s kommitté för barnets rättigheter har noterat att de senaste årens ökade efterfrågan på utbildning inte har mötts med tillräckliga satsningar på infrastruktur och antal lärare. Utbildningens kvalitet har också ifrågasatts.

Trots att staten har genomfört ett program för att öka antalet inskrivna barn i skolor på landsbygden, bland annat genom att avskaffa inskrivningsavgifter, har få barn möjlighet att avsluta sina grundläggande studier. Färre flickor än pojkar avslutar grundläggande studier eftersom de i högre uträkning tvingas utträta hushållssysslor i hemmen. Kostnader för undervisningsmaterial och skoluniformer bidrar till att många fattiga i praktiken utesluts från skolutbildning. Regeringen har satsat på att utöka tvåspråkig utbildning (spanska och ett urfolksspråk), men bristande resurser har medfört att den tvåspråkiga utbildningen inte är heltäckande nationellt.

Med hjälp av särskilda satsningar för att minska analfabetismen i landet som inleddes i början av nittioåret har andelen analfabeter i landet stadigt minskat och uppgick år 2010 till omkring 20 procent. 22 procent av landets kvinnor är analfabeter och 17 procent av männen. Urfolkskvinnor på landsbygden är den grupp som uppvisar högst andel analfabeter. I vissa departement kan endast omkring 40 procent av kvinnorna över 15 år som tillhör urfolken läsa och skriva.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Trots att Guatemala är ett medelinkomstland räknat i BNP per capita (4 800 USD år 2009 justerad för köpkraftsparitet) är fattigdomen utbredd. Blygsam BNP-tillväxt i kombination med hög befolkningstillväxt under de senaste 30

åren har medfört att BNP/capita, justerat för inflation, idag ligger på ungefär samma nivåer som i slutet av 1970-talet. Guatemala befinner sig på plats 116 av totalt 169 länder i UNDP:s Human Development Index 2010.

Andelen fattiga har sjunkit från 56 (2000) till 51 procent (2006) och andelen extremt fattiga har sjunkit från 21 till 15 procent under samma period. Fattigdomsminskningen har dock inte varit lika stor för urfolk, och bland urfolk på landsbygden lever omkring tre fjärdedelar i fattigdom, varav 27 procent i extrem fattigdom. Bland vissa etniska grupper överstiger fattigdomen 85 procent och den extrema fattigdomen 45 procent. Sammantaget visar dessa två indikatorer på ett av de tydligaste karaktärsdragen i det guatemalanska samhället: den markanta ekonomiska ojämlikheten, som i Guatemalas fall även har etniska förtecken.

Den låga skattekvoten (omkring 10 procent av BNP) innebär att staten har högst begränsade resurser, vilket hämmar möjligheter att garantera befolkningens grundläggande rättigheter. Andelen sociala utgifter av BNP är bland de lägsta i Latinamerika.

Den nuvarande regeringens viktigaste initiativ för fattigdomsbekämpning är etablerandet av olika stödprogram, däribland program för villkorade bidrag riktade till de mest resurssvaga invånarna i landets fattigaste kommuner, vilka inleddes under 2008 och som administreras av Rådet för social sammanhållning (*Consejo de Cohesión Social*). Programmen har expanderat sin geografiska täckning och når nu invånare i mer än hälften av landets 333 kommuner. FN:s barnkommitté, har välkomnat regeringens program för villkorade bidrag, men har rest frågetecken över kriterierna för urval av mottagarfamiljer, programmens transparens samt deras hållbarhet över tid.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Guatemala ligger i botten av de centralamerikanska länderna på FN:s genderrelaterade utvecklingsindex och stora delar av samhället genomsyras av patriarkala attityder och djupt rotade stereotyper om kvinnors roll och ansvar i och utanför familjen. Trots att Guatemala har ratificerat FN:s kvinnodiskrimineringskonvention (CEDAW) saknas alltså uttryckliga straffsanktionerade förbud mot könsdiskriminering i den nationella lagstiftningen.

Inom regeringen har en plattform för jämställdhetsarbete skapats på initiativ av presidentens sekretariat för kvinnofrågor, SEPREM. År 2007 utarbetade

SEPREM en nationell policyplan för främjande av kvinnans ställning och utveckling för åren 2008-2023 som fastställdes i december 2007 samt en nationell jämställdhetsplan för åren 2008-2023 som fastställdes i november 2009.

Mödradödligheten är bland de högsta i Latinamerika (135 per 100 000 levande födda barn) och omkring hälften av alla födselar sker utan hjälp av medicinsk personal. Aborter är förbjudna förutom vid fara för moderns liv, och en betydande andel av mödradödsfallen härrör från illegala aborter.

Andelen kvinnor på arbetsmarknaden ökar men löneskillnaderna mellan män och kvinnor är alltjämt betydande. Stora grupper av kvinnor har bristande kännedom om de egna rättigheterna. Särskilt utsatta grupper är urfolkskvinnor, kvinnor som arbetar som hembiträden eller inom jordbrukssektorn samt kvinnor som arbetar i sammansättningsfabriker, så kallade *maquilas*. Flera fall av bristande respekt för arbetsrättsliga bestämmelser samt sexuellt ofredande av kvinnor som arbetar inom *maquila*-industrin har rapporterats under 2010.

Våld mot kvinnor i och utanför hemmet är ett utbrett fenomen. Under 2010 mottog polismyndigheten drygt 46 000 anmälningar om våld mot kvinnor. Endast ett fåtal leder till rättsliga åtgärder. Trenden under de senaste åren har varit att allt fler anmälningar görs, vilket främst antas bero på att allt fler kvinnor vågar anmäla våldsbrott. Mörkertalet när det gäller våld riktat mot kvinnor bedöms dock alltjämt vara stort.

Omkring 6 000 kvinnor har mördats i Guatemala mellan åren 2000 och 2010 och det höga antalet kvinnomord i landet har fått stor uppmärksamhet. Andelen mördade kvinnor i förhållande till det totala antalet mord har successivt ökat under de senaste åren. Enligt polisens statistik mördades 711 kvinnor under de första 10 månaderna 2010 (att jämföra med 720 mördade kvinnor under år 2009). Oroande trender är att mördade kvinnors kroppar allt oftare uppvisar spår av grov könsrelaterad misshandel, såsom sexuell tortyr och stympning, att offren blir allt yngre samt att handeldvapen används i allt större utsträckning. En stor del av dessa mord misstänks enligt åklagarmyndigheten vara kopplade till kriminella ungdomsgäng, så kallade *maras*. FN:s kvinnodiskrimineringskommitté har uttryckt oro över det stora antal mord på kvinnor som sker i landet, det grova våld som föregår dessa brott samt bristen på adekvata utredningar.

En särskild lag om kvinnomord och andra former av våld mot kvinnor godkändes av kongressen i april 2008, och under de första 10 månaderna 2010 meddelade domstolen 125 domar enligt den nya lagen. I september 2010 invigdes de första specialiserade underinstansdomstolarna för kvinnomord och andra former av våldsbrott mot kvinnor. Ett pilotprogram i Guatemala City

som erbjuder ett integrerat mottagande av kvinnor som har blivit utsatta för våldsbrott har initierats inom åklagarmyndigheten under 2010, där mottagandet inkluderar specialister från olika relevanta myndigheter. Ambitionen är att detta program på sikt ska utöka sin geografiska täckning. Regeringen har utnämnt en särskild kommission, *Comisión presidencial contra femicidios*, för att övervaka regeringens arbete mot förekomsten av kvinnomord. Kommissionens arbete hämmas dock av en näst intill obefintlig budget.

Människohandel med kvinnor och barn förekommer till, från och genom Guatemala där unga kvinnor är de som främst drabbas. Guatemala har ratificerat tilläggsprotokollet om människohandel till konventionen om transnationell organiserad brottslighet. En inter-institutionell nationell arbetsgrupp mot människohandel har tillsatts och en nationell handlingsplan för åren 2007-2017 har utarbetats. En lag mot sexuellt våld och människohandel antogs 2009, och 2010 skapades ett sekretariat mot sexuellt våld, exploatering och handel med människor. Vidtagna åtgärder mot människohandel har dock hittills varit otillräckliga, och FN:s kvinnodiskrimineringskommitté har riktat kritik mot brister i det nationella regelverket samt otillräckliga åtgärder för att förhindra handel med människor som syftar till sexuell exploatering eller tvångsarbete.

15. Barnets rättigheter

Barn utgör drygt 50 procent av befolkningen och tillhör en av de mest utsatta grupperna i samhället. UNICEF uppskattar att två tredjedelar av alla barn lever i fattigdom. Enligt nationell statistik arbetar omkring en halv miljon barn mellan 7-14 år regelbundet. På grund av bristande tillgång till sjukvård och mediciner dör många barn varje år av sjukdomar för vilka behandling finns. Barnadödligheten för barn yngre än fem år är hög; för varje 1 000 födselar dör 45 pojkar respektive 34 flickor. FN:s kommitté för barnets rättigheter har uttryckt stor oro över de mycket höga nivåerna av undernäring hos barn under fem år, där barn som tillhör urfolken är särskilt utsatta (se även under punkten 11).

Våld mot barn och ungdomar är den femte vanligaste dödsorsaken inom åldersgruppen. Under 2009 mördades 510 barn och ungdomar, och 2010 mördades 393 minderåriga under de första tio månaderna. Mordfrekvensen för barn och ungdomar i Guatemala är högst i Latinamerika, och av de mördade minderåriga är omkring 20 procent flickor. FN:s kommitté för barnets rättigheter har uttryckt djup oro över det höga antalet mördade minderåriga i Guatemala. Under de första 10 månaderna 2010 anmäldes 3 800 fall av våld mot barn till landets specialdomstolar för våld mot barn och ungdomar.

Landets omkring 8 000 gatubarn lever i en mycket utsatt situation där våld och sexuellt utnyttjande är vanligt förekommande och där risken att utsättas för

människohandel är stor. Trots förekomsten av en nationell handlingsplan för gatubarn har antalet gatubarn inte minskat nämnvärt de senaste åren. Omkring 30 000 barn och ungdomar uppskattas tillhöra kriminella ungdomsgäng, så kallade *maras*. Det förekommer anmälningar om att grupperingar inom polisen är delaktiga i mord och försvinnanden av gatubarn och medlemmar av ungdomsgäng, så kallad social rensning.

Barnrättsorganisationer bedömer att sexuellt våld och incest mot barn är vanligt förekommande i Guatemala, men statistiskt underlag saknas och mörkertalen antas vara omfattande. Barnprostitutionen är utbredd, och antalet prostituerade barn antas uppgå till 2 000 bara i huvudstaden.

Giftermål av ungdomar under 18 år är tillåtet med föräldrarnas samtycke (16 år för pojkar och 14 år för flickor). Påtvingade giftermål bland minderåriga förekommer. Antalet ungdomsgraviditeter för kvinnor/flickor i åldern 15-19 år uppgår till höga 107 per 1 000 födslar. Behoven av ökade satsningar inom området sexuell och reproduktiv hälsa är omfattande, särskilt bland urfolken på landsbygden.

År 2003 antogs en nationell politik för ett integrerat skydd av barn och ungdomars rättigheter, och 2004 antogs en handlingsplan för barn för åren 2004-2015. Implementeringen av lagen och handlingsplanen har dock varit mycket långsam. Detta har uppmärksammats av CRC-kommittén som år 2010 bad Guatemala att tilldela tillräckliga resurser för att effektivt kunna implementera dessa.

I maj 2007 ratificerade Guatemala Haag-konventionen om internationella adoptioner, och de tidigare frekventa konventionsstridiga statssanktionerade adoptionerna har nu upphört. Ett nationellt råd för handläggning av adoptionsärenden har etablerats, men svagheter i det gällande nationella regelverket, bristande efterlevnad samt institutionella svagheter har gjort att Guatemala ännu inte har öppnat för internationella adoptioner. År 2010 var drygt 1 000 barn placerade i barnhem i Guatemala.

Människohandel och illegala adoptioner med kopplingar till den organiserade brottsligheten förekommer. CRC-kommittén har kritiserat Guatemala för att inte ha vidtagit nödvändiga åtgärder för att förhindra att organiserade kriminella nätverk fortsätter att sälja barn genom illegala internationella adoptioner.

Många barn försöker varje år ensam ta sig in illegalt i USA. Ensamla minderåriga migranter är en särskilt utsatt grupp som löper en mycket stor risk att falla offer för människohandel och annan typ av organiserad brottslighet.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Urfolken i Guatemala är uppdelade i 22 etniska grupper. Enligt den senaste folkräkningen utgör urfolken, enligt självidentifieringsprincipen, 43 procent av landets befolkning. Urfolk utgör omkring 60 procent av landets fattiga och mer än 70 procent av de extremt fattiga. Författningen stipulerar respekt för urfolkens rättigheter och traditioner. I praktiken råder en strukturell diskriminering och marginalisering av urfolken, och FN:s speciella rapportör för urfolkens rättigheter har betecknat Guatemala som ett land där ett apartheidsystem i praktiken råder. Av de nationella fredsavtal som ingicks 1995, är det som gäller urfolkens rättigheter det som i minst utsträckning har genomförts.

Sedan 1999 existerar en myndighet med uppgift att främja urfolkskvinnors rättigheter (DEMI) och sedan 2002 finns en presidentkommission mot rasdiskriminering av urfolken (CODISRA). En nationell politik för eliminering av rasism och rasdiskriminering beslutades 2006, och sedan 2004 existerar undervisning på lokala språk inom utbildningssystemet. De nationella satsningarna för att minska diskrimineringen har hittills varit otillräckliga. Den mest utsatta gruppen är kvinnor som tillhör urfolken, vilka ofta drabbas av multipel diskriminering på grund av etnicitet, kön och social status.

Tillgången till arbete, hälsovård, utbildning, social service, rent vatten och sanitet är avsevärt lägre för urfolken än för befolkningen i övrigt. Som resultat har denna grupp i genomsnitt 13 år kortare livslängd än den övriga befolkningen. Det finns stora brister när det gäller registrering av nyfödda, särskilt när det gäller urfolk på landsbygden, vilket har medfört att många personer inte finns registrerade, vilket i sin tur minskar dessa personers tillgång till offentlig service. FN:s rasdiskrimineringskommitté har uttryckt oro över urfolkens bristande tillgång till offentlig hälso- och sjukvård på landsbygden.

Urfolken är underrepresenterade i valbara politiska församlingar, rättssektorn och inom statsförvaltningen. Endast 20 av de 158 ledamöterna i parlamentet tillhör något av urfolken. Ingen av de 13 ministrarna tillhör någon av urfolksgrupperna. Omkring 25 procent av landets borgmästare tillhör någon av urfolksgrupperna. FN:s rasdiskrimineringskommitté har uttryckt oro över den låga andelen urfolk i valbara politiska församlingar, särskilt när det gäller urfolkskvinnor. Kommittén har även uttryckt oro över urfolks begränsade tillgång till rättssystemet och bristen på tolkar vid många av landets domstolar.

Diskriminering mot urfolk anmäls endast i begränsad utsträckning. Under 2009 mottog åklagarmyndigheten drygt 100 anmälningar, men endast ett fåtal av dessa ledde till fällande domar. Enskilda organisationer har uttryckt frustration

över att anmälningar sällan leder till rättegång samt att både åklagare och domare saknar kunskap och erfarenhet om diskrimineringsfall.

Mer än 200 markkonflikter pågår i landet, och ofta befinner sig urfolken i konflikternas centrum. Nationell lagstiftning godtar inte rätt till land genom hävd, och urfolken har ofta mycket begränsade möjligheter att uppnå legal äganderätt till jord, dels på grund av fattigdom, dels på grund av social, ekonomisk och politisk exkludering.

Guatemala har ratificerat ILO:s konvention 169 om urfolkens rättigheter. Konventionens bestämmelser om urfolkens rätt att bli rådfrågade inför påbörjandet av statliga eller privata projekt med påverkan på det område där dessa grupper lever respekteras inte. Detta har skapat konflikter i samband med bland annat gruvverksamhet och större infrastrukturprojekt såsom vägbyggen och konstruktion av vattenkraftverk. Det har förekommit att urfolk med våld har avhysts från sina hem för att ge plats åt större byggnationsprojekt.

FN:s särskilda rapportör om situationen för urfolk, James Anaya, besökte landet i juni 2010. I hans slutrapport uttrycks stor oro över de eskalerande spänningarna i vissa områden som bebos av urfolk och där exploatering av naturresurser förekommer.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Guatemalas författning tillerkänner alla personer lika rättigheter. Guatemalansk lag kriminaliserar inte sexuell läggning eller könsidentitet. Lagstiftningen tillåter dock inte äktenskap eller partnerskap av personer med samma kön. Fördomar och trakasserier mot HBT-personer är utbredda, och diskriminering förekommer ofta i vardagslivet. HBT-personer blir ofta utstötta av sin familj, uteslagna ur skolsystemet och har ofta stora svårigheter att hitta arbete. Den mest drabbade gruppen är transpersoner, och det har förekommit att transpersoner har vägrats ansöka om identitetskort. Trakasserier mot anställda vid organisationer som arbetar med HBT-relaterade frågor är vanliga.

Enligt organisationen OASIS - den enda i Guatemala som arbetar mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet utifrån ett perspektiv baserat på mänskliga rättigheter - har våldsbrott mot HBT-personer ökat de under de senaste åren, inklusive antalet mord. OASIS har rapporterat flera fall där organisationens medlemmar har blivit hotade, trakasserade och mördade.

Det förekommer att mördade HBT-personers kroppar uppvisar tydliga tecken på hatbrott, såsom sexuell tortyr och skändning. Officiell statistik om attacker mot HBT-personer finns inte att tillgå, och mörkertalen när det gäller

våldsbrott riktade mot HBT-personer är sannolikt omfattande. Trakasserier, misshandel och sexuellt våld riktat mot frihetsberövade HBT-personer förekommer på landets polisstationer och fängelser.

18. Flyktingars rättigheter

Flyktingars status regleras i landets författning samt i lag, och regeringen har etablerat ett system för skydd av flyktingar. Guatemala tar emot mycket få flyktingar. Under 2009 emottogs sex asylansökningar med flyktingskäl, varav en person beviljades asyl. Regeringen har utfärdat ett särskilt id-kort för flyktingar och har förbättrat flyktingars tillgång till social service.

Illegala migranter, inklusive möjliga offer för människohandel, skickas som regel tillbaka till sitt hemland utan möjlighet till skydd i Guatemala, såvida de inte riskerar förföljelse i sitt hemland. I januari 2008 skapades ett nationellt råd för frågor relaterade till migration.

19. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Omkring 250 000 av landets omkring en miljon personer med funktionsnedsättning har en eller flera grava funktionsnedsättningar. I landets författning föreskrivs alla människors lika behandling.

Specifik lagstiftning på området antogs år 1996 och innehåller förbud mot diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Någon tillämpningsförfordning har dock inte utfärdats. Sedan 1996 existerar ett nationellt råd för personer med funktionsnedsättning, CONADI, med ansvar att utarbeta, främja, och övervaka implementeringen av lagstiftning på området. År 2008 antogs en nationell politik för personer med funktionsnedsättning (*Política Nacional en Discapacidad*) med syfte att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning, men implementeringen har varit mycket långsam. I landet finns ett 30-tal enskilda organisationer som arbetar med rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Svag implementering av den nationella politiken inom området samt otillräcklig tilldelning av resurser har medfört att tillgången till utbildning, arbete, hälsovård och annan social service alltför är mycket begränsad för personer med funktionsnedsättning. Tillträde till den formella arbetsmarknaden för denna grupp understiger en procent.

Endast 37 procent av landets alla barn med funktionsnedsättning har genomgått grundskolan, och de offentliga stödåtgärderna för personer med funktionsnedsättning i skolorna är få eller obefintliga. FN:s kommitté för barnets rättigheter har år 2010 uttryckt kritik över den begränsade tillgången till

utbildning, hälsa och kulturliv för barn med funktionsnedsättning samt kritiserat statens bristande kapacitet att förbättra situationen för dessa barn.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

I Guatemala verkar ett stort antal enskilda organisationer för mänskliga rättigheter. Relationerna mellan nuvarande regering och organisationerna har förbättrats och samarbetet ökat.

Till de internationellt mest kända organisationerna hör ärkebiskopsämbetets avdelning för mänskliga rättigheter (ODHAG), stiftelsen Myrna Mack, CALDH och Rigoberta Menchú-stiftelsen. Bland organisationer med inriktning på särskilda grupper i samhället kan nämnas CONAVIGUA (för kvinnor som blivit änkor på grund av det politiska våldet), GAM (ursprungligen en förening för anhöriga till försvunna under den interna väpnade konflikten) samt Defensoría Maya (som bevakar situationen för urfolk). Flera av dessa organisationer erhåller stöd från Sverige via svenska enskilda organisationer, eller från FN-systemet.

Antalet rapporterade hot och attacker mot försvarare av mänskliga rättigheter har ökat under senaste åren. Under 2010 rapporterade en sammanslutning av organisationer för mänskliga rättigheter drygt 300 polisanmälda fall, varav mer än 10 mord. Majoriteten av dessa hot och attacker var riktade mot försvarare av ekonomiska, sociala eller kulturella rättigheter. Den allmänt höga brottsnivån samt avsaknad av adekvata utredningar gör det svårt att bedöma hur många av dessa attacker som har ett direkt samband med den drabbade personens aktiviteter för att främja mänskliga rättigheter.

CERD-kommittén har uttryckt djup oro över det höga antal attacker och mord riktade mot försvarare av urfolkens rättigheter, och kommittén har uppmanat landet att reformera lagstiftningen så att den uttryckligen skyddar människorättsförsvarare samt att vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra framtida attacker.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

2005 upprättade FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter ett kontor i landet med mandat att ge tekniskt stöd och rådgivning om mänskliga rättigheter till statliga instanser samt det civila samhället. Flera bilaterala givare, FN-systemet samt utvecklingsbankerna stödjer olika verksamheter med inriktning på mänskliga rättigheter.

I den svenska regeringens strategi för utvecklingssamarbetet med Guatemala fastslås tre samarbetsområden:

1. Demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter.
2. Hållbar fattigdomsorienterad tillväxt i fattiga regioner.
3. Hälsa.

Frågor kring konflikthantering, jämställdhet och kvinnors rättigheter samt urfolkens rättigheter ges särskild prioritet. I regeringens kategorisering av länder med vilka Sverige ska bedriva utvecklingssamarbete finns Guatemala inom kategorin konflikt- och post-konfliktländer.

Inom det svenska utvecklingssamarbetet utgör mänskliga rättigheter ett nyckelområde. Insatser pågår bland annat till stöd för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, ombudsmannen för urfolkskvinnor, barns rättigheter via UNICEF, sekretariatet för kvinnofrågor, systematiseringen av polisarkiven för att underlätta undersökningar om övergrepp av de mänskliga rättigheterna under den interna väpnade konflikten samt till ett program för ökad tillgång till rättssystemet. Sverige har stött CICIG ekonomiskt sedan kommissionen etablerades i september 2007.